

Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Borçlar Hukuku - Genel Hükümler - 16. Hafta - 2. Ders - 21.03.2024

I-) Para Borçları

a-) Genel Olarak

Para borçlarında önce Türk Lirası borçlar hakkında gereken açıklamaları yapacağız. Sonra yabancı para borçlarına zaman ayıracacağız. Arkasından faiz kavramına yer vereceğiz.

Şimdi Borçlar Kanunumuzun 99. maddesindeyiz. Gördüğünüz gibi sırayla gidiyoruz. 98'i biraz önce tamamladık. 99. maddedeyiz. Diyor ki 1. fıkrası, daha doğrusu kenar başlıklardan gelelim. “D. Ödeme, I. Ülke parası ile” madde 99:

“Konusu para olan borç Ülke parasıyla ödenir.”

Demek ki, Türk hukukunda biz para borçlarını Türk parasıyla ifa ediyoruz. Şimdi para borcu prensip itibarıyla bir cins borcu; bir cins borcu ama çeşitli özellikleri olan bir cins borcu. Dolayısıyla cins borçlarına ilişkin tüm hükümleri böyle doğrudan doğruya uygulamak da mümkün değil.

Örneğin çeşit borçlarına ilişkin bir hüküm vardı hatırlarsınız değil mi? Borçlu neyi vereceğini kendisi seçiyordu cins borçlarında. Ayrıca özel bir kalite saptanmadığı sürece cins borçlarında borçlu ne yapabiliyordu? Orta kalitede bir şey seçebiliyordu, değil mi? 86. maddeyi hatırlayın lütfen. “3. Çeşit borcu” kenar başlığı altında bize bunu söylemişti Borçlar Kanunu m. 86:

“Çeşit borçlarında hukuki ilişkiden ve işin özelliğinden aksi anlaşılmadıkça, edimin seçimi borçluya aittir. Ancak borçlunun seçeceği edim, ortalama nitelikten daha düşük olamaz.”

Şimdi orta kalite bir paradan bahsedebiliyor muyuz? İyi kalite bir paradan bahsedebiliyor muyuz? Düşük kalite bir paradan bahsedebiliyor muyuz? Bahsedemiyoruz. Dolayısıyla para borçları evet çeşit borcudur; ama çeşit borçlarına ilişkin hükümleri de böyle doğrudan doğruya uygulamak ne olmayacaktır? İsbetli olmayacaktır.

b-) Paranın İstisnai Olarak Parça Borcuna Konu Edilmesi

Para borçları çeşit borcudur ama bazen de durum şudur: Borç yine paradır ama biz bir çeşit borcu ile değil de bir parça borcu ile karşı karşıyayızdır.

Örneğin bir vasiyetname yapılmıştır. Vasiyetname de vasiyetçi demiştir ki, “Ofisimdeki kasada bulunan, evimdeki kasada bulunan paralar Bay A'ya ödenecektir.” Şimdi o kasadaki paradan bahsediyor, değil mi? O kasadan yani belirli bir kasadaki paradan bahsediyor. Burada ne ile karşı karşıyayız? Bir parça borcuyla karşı karşıyayız.

Örneğin bir koleksiyonda muhafaza edilmesi gereken bir madeni para, yine ne olabilir? Bir parça borcunun konusu olabilir. Böyle durumlarda bir para borcundan bahsedilmesi zaten söz konusu değil. Bir verme borcudur gerçekten de söz konusu olan. O verme borcuna bir parça borcu konu edilmiştir diyebiliriz.

II-) Yabancı Para Borçları

Biz gelelim para borçlarına. Para borçlarında özellikleri olan bir mesele yabancı para borçları. Acaba yabancı para üzerinden sözleşme yapabilir miyiz, yaparsak geçerli olur mu, yabancı para üzerinden sözleşme yaptığımızda acaba borcumuzu nasıl ifa edeceğiz, yabancı parayla mı ifa edeceğiz yoksa Türk Lirası ile ifa edebilir miyiz gibi birçok soruyla karşı karşıyayız.

Bir yabancı para borcu söz konusu olabilir mi? Olabilir. Ancak, mevzuatta bazı yasaklamalar var. Onlara az sonra çok kısaca zaman ayıracağım.

Şimdi Borçlar Kanununun 99. maddesinin içerisine girdiğinizde şunu görüyorsunuz. Borçlar Kanunu bize diyor ki aynen ödeme kaydı var mı yok mu? Bir diğer söyleyişle efektif ödeme kaydı.

Borçlar Kanunu 99 fıkra 2:

“Ülke parası dışında başka bir para birimiyle ödeme yapılması kararlaştırılmışsa, ...” (yani bir yabancı para borcu söz konusuysa) *“... sözleşmede aynen ödeme veya bu anlama gelen bir ifade bulunmadıkça ...”* (aynen ödeme kaydı, = efektif ödeme kaydı, = dövizle ödeme kaydı, = dolar olarak ödeyeceğim, = euro ile ödeyeceğim gibi birtakım açıklamalar yoksa) *“... borç, ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parasıyla da ödenebilir.”*

Demek ki şu ayrımı yaparak ilerlemekte fayda var.

1-) Gerçek Yabancı Para Borçları = Yalın Yabancı Para Borçları

Aynen ödeme kaydı varsa. Örneğin *“Amerikan doları ile ödenecektir”*, *“Euro ile ödenecektir”*, *“İsviçre frangı ile ödenecektir.”* ya da *“Japon yeni ile ödenecektir.”* gibi açık bir düzenleme varsa borçlu ne yapmak zorunda? Amerikan doları kararlaştırıldıysa Amerikan doları ödemek zorunda, Euro kararlaştırıldıysa Euro ödemek zorunda.

Böyle yabancı para borçlarına, gerçek yabancı para borçları denir literatürde, doktrinde gerçek yabancı para borçları denir. Aynen ödeme kaydı vardır.

2-) Gerçek Olmayan Yabancı Para Borçları - Borçlunun Seçimlik Yetkisi

a-) Borçlunun Seçimlik Yetkisi

Örneğin borç 1.000 ABD dolarıdır. Aynen ödeme kaydı yoksa yani efektif olarak ödenecektir diye bir kayıt yoksa borçlu hangi imkâna sahip? İki imkâna sahip. Dilerse Amerikan doları ile ödeyebilir, dilerse TL ile ödeyebilir.

Bir daha okuyalım isterseniz 99'un 2. fıkrasını:

“Ülke parası dışında başka bir para birimiyle ödeme yapılması kararlaştırılmışsa, sözleşmede aynen ödeme veya bu anlama gelen bir ifade bulunmadıkça borç, ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parasıyla da ödenebilir.”

Yani dilerse Türk Lirası ile ödeme yapabilir, dilerse örnekte Amerikan doları borçlandığı için Amerikan dolarıyla da ödeme yapabilir. Bir kez daha söylüyoruz o zaman, diyoruz ki:

- Aynen ödeme kaydı varsa borçlu neyi borçlandıysa onu ifa etmekle yükümlü olduğu için döviz olarak ödemek zorundadır.

- Eğer aynen ödeme kaydı yoksa borçlu bir seçimlik yetkiye sahiptir. Ne yapabilir? Dilerse yabancı parayla ödeme yapabilir dilerse Türk lirasıyla ödeme yapabilir.

“Peki hocam Türk lirasıyla ödeme yaparsa acaba biz hangi kuru esas alacağız?”
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının kurlarını esas alacağız.

“Peki hocam hangi tarihteki kuru esas alacağız?” Maddedeki ödeme günündeki rayiç üzerinden ifadesinden anlaşılması gereken vade günüdür. O halde ödeme (vade) günündeki kurları esas alacağız.

“Peki hocam döviz satış kurunu mu döviz alış kurunu mu esas alacağız?” Döviz satış kurunu esas alacağız çünkü kişi gidip borçlunun ödediği Türk Lirası ile gidip döviz satış kuru üzerinden örneğin Amerikan doları satın alacak. 1 Amerikan doları döviz alış kuru 32 lira olsun döviz satış da 33 lira olsun. Siz kişiye borcunuz olan 1 \$'ı döviz alış kurundan öderseniz yani 32 lira öderseniz o gidip o para ile bankadan ne alamaz 1 ABD doları alamaz alması için üzerine 1 lira daha ilave etmesi gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının sayfasına bakarsanız orada ne göreceksiniz? Döviz satış kuru, efektif döviz satış kurunu göreceksiniz. *“Peki hocam efektif satış kurunu mu yoksa satış kurunu mu esas alacağız?”*

Piyasaya baktığımız zaman evet biz para borçlarımızı bazen nakit olarak öduyoruz ama nakit ödemelerin dışında banka aracılığıyla da öduyoruz, değil mi? Yani bugün artık nakdi ödemelerin yanı sıra daha çok neye rastlıyoruz? Kaydî ödemelere rastlıyoruz. Nakit parayla değil de kaydî para ile ödemelere rastlıyoruz.

Nakit dışı ödemelerde yani bu kaydî parayla yapılan ödemelerde, örneğin EFT ile yaptığımız ödemelerde, banka hesabına yaptığımız havalelerde neyi esas alıyoruz? Ödeme günündeki (vadedeki) döviz satış kurunu esas alıyoruz.

Ama nakit ödemelerde, ödeme (vade) tarihindeki efektif döviz satış kurunu esas alacağız. Ödeme günündeki yani vadedeki efektif döviz satış kurunu esas alacağız.

Her durumda döviz satış kurunu esas alacağız. Çünkü kişi o parayla tekrar gidecek kendisine döviz satın alacak.

b-) Borçlunun Seçimlik Yetkisinin Sona Ermesi Yetkinin Alacaklıya Geçmesi

Gelelim şimdi 99. maddenin 2. fıkrasından sonra 3. fıkra. Diyor ki kanun koyucu, beraberce okuyalım.

“Ülke parası dışında başka bir para birimiyle belirlenmiş ve sözleşmede aynen ödeme ya da bu anlama gelen bir ifade de bulunmadıkça, borcun ödeme gününde ödenmemesi üzerine alacaklı, bu alacağının aynen veya vade ya da fiilî ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteyebilir.”

Dikkat. Ne ile karşı karşıyayız yine? Gerçek olmayan yabancı para borcuyla karşı karşıyayız. Gerçek yabancı para borcu nasıl bir borç? Aynen ödeme kaydı var veya efektif olarak ödeme kaydı var. Gerçek yabancı para borcu adı üzerinde “gerçek” yabancı para borcu dolayısıyla da yabancı para ile ödemeyi gerektiriyor.

Ama gerçek olmayan yabancı para borcunda borçlu ne yapıyordu? Dolar üzerinden gidelim. Dolar ödemesi yapabiliyordu veya TL ödemesi yapabiliyordu. Ancak hangi ana kadar bu yetkiye sahip? Vadeye kadar bu yetkiye sahip. Eğer vadeden sonra temerrüde düşerse şimdi yetki kime geçiyor? Alacaklıya geçiyor. Diyor ki alacaklı:

- a. Dilerse dolar olarak yani aynen ödenmesini isteyebilir,
- b. Dilerse vade tarihindeki kur üzerinden ödeme isteyebilir.
- c. Dilerse de fiilî ödeme tarihindeki kur üzerinden ödeme isteyebilir.

Beraberce tekrar bakalım. Borçlar Kanun 99 fıkra 3:

“Ülke parası dışında başka bir para birimiyle belirlenmiş ve sözleşmede aynen ödeme ya da bu anlama gelen bir ifade de bulunmadıkça, ...” (yani gerçek olmayan yabancı para borçlarındayız) *“... borcun ödeme gününde ödenmemesi üzerine alacaklı, bu alacağının (a) aynen veya (b) vade ya da (c) fiilî ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteyebilir.”*

(Dikkat: Parantez içindeki ifadeler ve harfler, takip kolaylığı olması amacıyla eklenmiştir.)

Borcun vadede ödenmemesi üzerine seçim hakkı kime geçti?

Hatırlayın. Vadede ödeme olasılığında seçim hakkı kimdeydi, seçimlik yetki kimdeydi? Borçludaydı. Dilerse yabancı parayla dilerse vadedeki döviz satışı kuru üzerinden Türk Lirası ile ödeme yapabiliyordu.

Ama vadede ödeme yapmadıysa (ve temerrüde düştüyse) artık seçim hakkı kime geçti? Alacaklıya geçti. Dikkat! Bir gerçek olmayan yabancı para borcu olmasına rağmen neyi talep edebiliyor artık? Dolar olarak ödenmesini dahi talep edebiliyor. Gerçek olmayan bir yabancı

para borcuymdu. Ona rağmen dolar olarak ödenmesini talep edebiliyor. Ya da dilerse ödemenin vadedeki kur üzerinden veya fiili ödeme tarihindeki kur üzerinden gerçekleştirilmesini talep edebiliyor.

Gördüğünüz gibi kanunu koyucu kurdaki değişiklikler alacaklıya zarar vermesin istiyor. Hayatın doğal akışında olayların birçoğunda bizim ülkemizde Türk Lirası değer yitiriyor. Vadeden sonraki zaman dilimlerine geçtiğinizde Türk lirasının değer yitirmesiyle karşı karşıya kalabiliyoruz. O yüzden borçlunun vade tarihindeki kur üzerinden ödeme yapmaya kalkışması kime zarar verir? Alacaklıya zarar verir. İşte bunu dikkate alan kanun koyucu diyor ki, alacaklı fiili ödeme tarihindeki kuru seçebilir veya aynen ödeme talep edebilir diyor.

Ayrıca kanun koyucu, alacaklı vade tarihindeki kur üzerinden de ödeme yapılmasını talep edebilir diyor. Çünkü hangi olasılık da söz konusu olabilir? Gerçekten de bizim ülkemizde genellikle yaşananların tam tersine, giderek zaman içerisinde Türk Lirası değer de kazanmış olabilir. Bunu da yaşadığımız dönemler vardır. O yüzden kanun koyucu diyor ki dilerse aynen ödeme talep edebilir döviz olarak, dilerse de vade tarihindeki kuru seçebilir diyor. Peki.

III-) 32 Sayılı Karar

Bunu da geride bırakacak olursak şöyle ilerleyeceğiz. Şimdi bizim hukuk sistemimizde yabancı para üzerinden sözleşme yapmak mümkün mü? Mümkün ama son yıllarda yabancı parayla sözleşmeler yapılmasına dair birçok sınırlama getirildi mevzuatla. Bu da aklınızın bir köşesinde bulunsun.

Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun isimli bir kanunumuz var. Bu Kanun çerçevesinde de çıkarılan bazı kararlar ve tebliğler var. Bu düzenlemeler çerçevesine getirilen yasaklamalar var. Bu yasaklamalar hakkında da bir fikriniz olsun; sadece ve sadece bu kadarı bence yeterli. Çünkü yıllar içerisinde zaten siz mezun oluncaya kadar değişmesi kuvvetle muhtemel.

Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunumuz var. 1567 sayılı ve 20.02.1930 kabul tarihli. Bundan sonra çıkarılan neler var? Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar var. Bu kararda da yıllar içerisinde yapılan değişiklikler var. Bu değişikliklere de sadece ve sadece ismen vakıf olmanız bence yeterli.

Bunlar da örneğin, (1) Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ, (2) Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Sayılı Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğler olarak karşınıza çıkar.

Burada da özellikle kanun koyucu ne yapmaya çalışıyor? Ülkemizde biliyorsunuz dolarizasyon egemen. Ülkemizdeki birçok kişi tarafından Türk parasına itibar edilmeyip yabancı paralara itibar ediliyor. Kanun koyucu bunu kırmak istiyor. Bu çerçevede enflasyonla mücadele etmek istiyor. Yine bu çerçevede olası devalüasyonlarla mücadele etmek istiyor ve

bu bağlamda baktığımız zaman dövizle ödeme yasağı getiriyor. Özellikle Türkiye'deki yerleşik kişiler için.

Ancak buna dair de birçok istisna getirebiliyor. Diyor ki bazen de işte aşağıdaki kişiler serbestçe döviz üzerinden anlaşma yapabilirler diyor ama dediğim gibi detaylarına girmiyorum. Özellikle kira sözleşmeleri bakımından herhalde gelecek sene hocalarınız size bu dövizle kira sözleşmesi yapılabilir mi yapılamaz mı yapılırsa ne olur şeklinde de açıklamalarda bulunacaklardır diyebiliriz.

IV-) Para değerinin düşmesine karşı alacaklıyı korumaya dair tedbirler

Şimdi gelelim biz bu para değerinin düşmesine karşı alacaklıyı sözleşmelerde koruyabilecek hükümlere.

Bütün ülkelerde az ya da çok neyle karşı karşıya kalınabiliyor? Zamanın geçmesiyle para değerinin düşmesi riskiyle karşı karşıya kalınabiliyor. Yani bir sözleşme yapılmış. Vade için 6 ay sonrası kararlaştırılmış. Bir sözleşme yapılmış vade bir sene sonrası için kararlaştırılmış. Yani borcun bir sene sonra ödeneceği kararlaştırılmış. Ya da örneğin borcun iki sene süreyle her ay ödeneceği kararlaştırılmış. Bu süre içerisinde de para değerinde bir erime olacağı aşikâr. Enflasyon sebebiyle veya olası devalüasyonlar sebebiyle bu para değerinde bir aşınma olacağı aşikâr.

Taraflar da sözleşmelerinde ne yapabiliyorlar? Çeşitli hükümler koyabiliyorlar. Biz bunlara para değerini korumaya ilişkin anlaşmalar diyebiliyoruz.

1-) Altın değeri kaydı

Bunlardan en klasik örnek, altın değeri kaydı. Yani ne demek istiyorum, taraflar bir sözleşme yapmışlar. Diyorlar ki *"Bu sözleşmedeki edim bundan 6 ay sonra ifa edilecek."* veya *"Bir sene sonra ifa edilecek."* *"O sırada da karşı tarafın borcu üç gram altının bedeli neyse o olacak."*; yani *"Üç gram altının satış bedeli neyse onu ödeyecek."* diyorlar veya *"Bir kilogram külçe altının satış bedeli neyse onu ödeyecek."* diyorlar. Ya da *"Bir Cumhuriyet altının satış bedeli neyse onu ödeyecek."* veya *"İki Reşat altının satış bedeli neyse onu ödeyecek."* diyorlar.

Altınla ödeme kaydı para borcu değildir

Dikkat. Bu altın değeri kaydı. Diğer ne olabilir? Altınla ödeme kaydı olabilir. Yani bir sözleşme yapılmıştır. Diyordur ki karşı taraf, *"Sen 3 ay sonra ücreti ödeyeceksin. 2 Cumhuriyet altını ödeyeceksin."* Dikkat *"2 Cumhuriyet altının satış bedeli karşılığını ödeyeceksin."* değil. O altın değeri kaydı. İkinci anlattığımız altınla ödeme kaydı.

Altınla ödeme kaydı bir para borcu değil. Bir mal teslim etme borcu. Sonuç itibarıyla altın bir mal, değil mi? Bir taşınır eşyadan söz ediyoruz, değil mi, bir maldan söz ediyoruz. Altınla ödeme kaydı başka bir şey, altın değeri kaydı başka bir şey. Altınla ödeme kaydı bir para borcu değil. Bir mal teslim etme borcu.

2-) Döviz değeri kaydı

İkincisi ne olabilir? Döviz değeri kaydı. Yani dövizde endeksli bir sözleşme yapmaktan bahsedebiliriz. Burada da ne diyorlar? *“Sen iki sene sonra 1.000 Amerikan dolarının Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasında döviz satış kuru neyse onu ödeyeceksin.”* Ya da diyorlar ki *“1.000 Euro'nun karşılığı neyse onu ödeyeceksin.”*

Dövizle ödeme kaydı

Bu da neden farklı? Dövizle ödeme kaydından farklı.

Altın değeri kaydı altınla ödeme kaydından farklı. Döviz değeri kaydı neden farklı? Dövizle ödeme kaydından farklı.

Dövizle ödeme kaydı zaten biraz önce konuştuğumuz yabancı para borcu. Ya gerçek anlamda yabancı para borcu ya da gerçek olmayan anlamda yabancı para borcu, değil mi? Aynen ifa kaydı varsa gerçek anlamda yabancı para borcu aynen ifa kaydı yoksa gerçek olmayan nitelikte yabancı para borcu.

Demek ki taraflar arasında döviz değeri kaydına dair de bir anlaşma yapılabilir.

3-) Endekse göre ayarlama kaydı

Bazen de çeşitli indeksler kullanılabilir. İndeks de diyebilirsiniz endeks de diyebilirsiniz. Örneğin TÜİK'in yayınladığı, örneğin İstanbul Ticaret Odasının yayınladığı veya başka ticaret odalarının yayınladığı çeşitli istatistikler ne yapılabilir? Esas alınabilir.

Denilebilir ki *“Biz bugün itibarıyla bedeli 10.000 lira olarak kararlaştırdık ama bu bedel bundan bir sene sonra ödenecek. Bu bedel bir sene sonra ödenirken de ne yapılacak? İstanbul Ticaret Odasının A endeksindeki artış oranında bir artış oranı uygulanacak. TÜİK'in B endeksindeki artışın ortalaması oranında bir artış oranı uygulanacak.”* denilebilir. Bunlar da sonuç itibarıyla endekse göre ayarlama kaydı.

Kısacası altın değeri kaydına değindim, altın değeri kaydının altınla ifa kaydından farklı olduğunu söyledim. Döviz değeri kaydına değindim. Bunun dövizle ödeme kaydından farklı olduğunu söyledim. İndekse göre veya endekse göre ayarlama kaydından söz ettim. Dolayısıyla bu çerçevede taraflar ne yapabilirler, bu kayıtlar sayesinde para borcunun alacaklıya sağlaması gereken o değeri sonuç itibarıyla korumak imkânına sahip olabilirler diyoruz. Peki.

V-) Faiz

Geldik para borçlarında faiz kavramına. Para borçlarında faiz kavramına geldiğimizde diyoruz ki, iki tane faizimiz var. Birisi anapara faizi diğeri temerrüt faizi. Biz size temerrüt faizini daha sonra borçlu temerrüdünü açıklarken anlatacağız. Bugün temelde üzerinde duracağımız kavram ne olacak? Genel olarak faiz hakkındaki açıklamalar olacak.

1-) Faiz borcunun kaynağı

Şimdi faiz borcu nereden doğabilir? Kanundan doğabilir. Bunun klasik örneği Borçlar Kanunundaki 120. maddedeki temerrüt faizdir. Onu temerrüt bahsinde anlatacağım.

Bugün 510. maddeye değinmiştim. Kısaca hatırlatayım geçeyim. TBK 510. madde, bize şöyle söylüyor:

“Vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür.”

Yine Borçlar Kanununda bir diğer hüküm defalarca konuştuğumuz bir hüküm. Caiz olan vekaletsiz iş görmeye ilişkin 529. madde. Hatırlayın komşunuzun elektrik faturasını siz yatırdınız. Fırtınada kırılan camını siz taktırdınız:

“İş sahibi, işin kendi menfaatine yapılması hâlinde, iş görenin, durumun gereğine göre zorunlu ve yararlı bulunan bütün masrafları faiziyle ödemek ve gördüğü iş dolayısıyla üstlendiği edimleri ifa etmek ve hâkimin takdir edeceği zararı gidermekle yükümlüdür.”

Bir diğer hüküm Borçlar Kanunu 387. Ödünç akdine ilişkin, değil mi? TBK m. 386 ve devamında kullanım ödücüne, tüketim ödücüne ilişkin düzenlemeler var. 387. maddenin 2. fıkrası:

“Ticari tüketim ödücü sözleşmesinde, taraflarca kararlaştırılmamış olsa bile faiz istenebilir.”

Peki, faizin kaynağı ne oluyor genellikle? Sözleşme oluyor değil mi? Taraflar sözleşmede bir miktar para borcu için ne kararlaştırabiliyorlar? Bir faiz ödeneceğini kararlaştırabiliyorlar. Bunun da oranını kendileri belirleyebiliyorlar. Oranını belirlemezlerse ne olacak? İlerleyen dakikalarda ona değineceğim.

Şimdi faiz borcuyla ilgili temel bazı kavramlar var. Onları söylemem lazım. Faiz borcu ile ilgili temel kavramlar şunlar.

2-) Faiz Borcunun Özellikleri

a-) Asıl Borçtan Ayrı Bir Borç Olması ve Bunun Sonuçları

Asıl borçtan ayrı bir borç olduğu için anapara alacağının bir parçası değildir. Adı üzerinde anapara alacağı ayrı bir alacak. Anapara alacağı sebebiyle ortaya çıkan faiz alacağı ayrı bir alacak. Dolayısıyla anapara alacağının bir parçası değildir diyoruz.

Faiz ödemesi ne değildir? Kısmi ödeme değildir. Faiz ödemesi kısmi ödeme değildir. Yani 100 bin liralık bir anapara borcu var. 20 bin liralık bir faiz ödeme borcu var. Kişi gelmiş 20 bin liralık faiz ödemesi yapıyorsa adı üzerinde bu bir faiz ödemesi. Bu bir kısmi ödeme değil. Yani borcun tamamını ödemedi sadece ve sadece faiz ödemesinde bulunması bir kısmi ödeme değil. Çünkü anapara alacağından ayrı bir alacaktır faiz alacağı diyoruz.

Peki, anapara alacağından ayrı bir alacak olduğuna göre anapara alacağından ayrı olarak talep edilebilir mi, dava edilebilir mi, takip edilebilir mi? Evet. Üçü de mümkün. Anapara alacağıyla birlikte de dava edebilirsiniz, talep edebilirsiniz, takip edebilirsiniz ama anapara alacağından bağımsız olarak da dava edebilirsiniz, talep edebilirsiniz ve takipte bulunabilirsiniz.

Peki madem ayrı bir alacaktan söz ediyoruz o zaman ayrı bir zamanaşımına tabi. Hatırlayın lütfen, genel zamanaşımı süresi ne kadardır bizim hukuk sistemimizde? 10 yıldır değil mi? Borçlar Kanununda 146. maddede bu söylenmiştir. 147. maddenin 1. bendi de şöyle söyler:

“Aşağıdaki alacaklar için beş yıllık zamanaşımı uygulanır:

1- ... anapara faizleri ...”

Anapara faizleri beş yıllık zamanaşımına tabidir. Ayrı bir alacak kalemi olduğu için ayrı bir zamanaşımına tabidir.

Peki ayrı bir alacak kalemi olduğuna göre acaba ana alacaktan ayrı olarak bunun devri mümkün müdür? Ne dersiniz? Ana alacakla beraber anapara alacağıyla beraber temlik mümkün olduğu gibi anapara alacağından ayrı olarak temlik de mümkündür. Ayrı olarak da temlik edilebilir.

b-) Asıl Borca Bağlı Bir Borç Olması ve Bunun Sonuçları

Faiz alacağı ana alacağa bağlı bir alacaktır. Bu ilkenin de sonuçları şöyle özetlenebilir:

Anapara alacağı doğmayınca faiz alacağı da doğmaz. Değil mi? Mantıklı. Anapara alacağına bağlı olduğuna göre anapara alacağı doğmadıkça faiz alacağı da doğmaz.

Anapara alacağı sona erince artık anapara alacağına faiz işletilemez. Bir diğer söyleyişle artık anaparanın, faiz alacağı doğurması söz konusu olmaz.

Hatta ne diyor kanun koyucu, işlemiş faizler dahi sona erer diyor. Anapara alacağı sona erince işlemiş faiz alacağı da kural olarak sona erer. Borçlar Kanununda bir hüküm var. 131. maddesinde. Bize 1. fıkrasında şunu söylüyor:

“Asıl borç ifa ya da diğer bir sebeple sona erdiği takdirde, rehin, kefalet, faiz ve ceza koşulu gibi buna bağlı hak ve borçlar da sona ermiş olur.”

Bunun bir istisnası var. O istisnayı da hemen 131. maddenin ikinci fıkrasında söylüyor kanun koyucu. Onu sadece okuyup geçeceğim. Gerçekten de borcun sona ermesi bahsinde değinilmiş olsa gerekir diye düşünüyorum.

“İşlemiş faizin ve ceza koşulunun ifasını isteme hakkı sözleşmeyle veya ifa anına kadar yapılacak bir bildirimle saklı tutulmuş ise ya da durum ve koşullardan saklı tutulduğu anlaşılmaktaysa, bu faizler ve ceza koşulu istenebilir.”

İşlemiş faizler saklı tutulabilir diyor kanun koyucu 131. maddenin ikinci fıkrasında.

Bir başka hüküm yine faizlerle ilgili. Makbuz istiyorsunuz değil mi? Borcunuzu ödediniz. Dediniz ki “*Bana bir makbuz verir misiniz ey alacaklı?*” Alacaklı makbuz düzenliyorsa bu makbuzda anapara alacağı için bir düzenlemede bulunuyorsa kanun koyucu 104. maddesinde bize şöyle söylüyor, ikinci fıkrasında. Diyor ki:

“Alacaklı anaparanın tamamı için makbuz vermişse, faizlerini de almış olduğu kabul edilir.”

Dikkat. Bir karineden söz ediyoruz. Aksini ispat mümkün.

Bir başka hüküm anapara alacağı zamanaşımına uğrarsa faiz alacağı da zamanaşımına uğrar. Buna dair hüküm de nerede yer alıyor TBK 152. maddede yer alıyor. Hüküm “*B. Bağlı alacaklarda zamanaşımı*” kenar başlığını taşıyor:

“Asıl alacak zamanaşımına uğrayınca, ona bağlı faiz ve diğer alacaklar da zamanaşımına uğramış olur.”

Ama dikkat hatırlayın lütfen. Genel zamanaşımı süresi 10 yıl, anapara faiz alacağının zamanaşımı süresi 5 yıl (TBK m. 147/b. 1). Bu anapara faiz alacağı, anapara alacağından daha önce de zamanaşımına uğrayabilir değil mi? Bu anapara faiz alacağı anapara alacağından daha önce de zamanaşımına uğrayabilir.

Peki, bir diğer sonuç da şudur: TBK 189’a göre:

“Alacağın devri ile devredenin kişiliğine özgü olanlar dışındaki öncelik hakları ve bağlı haklar da devralana geçer.

Asıl alacakla birlikte işlemiş faizler de devredilmiş sayılır.”

Birinci fıkraya göre asıl alacak devredilince gelecekte doğacak faizler yani henüz işlememiş faizler de devredilir; bu gibi faizler gelecekte yeni alacaklının malvarlığında doğar diyoruz.

İkinci fıkra ise asıl alacak devredilince işlemiş faizler de devredilmiş sayılır diyor. Ama bu konuda yani işlemiş faizlerin devrinde aksine sözleşme yapmak mümkün mü? Aksine sözleşme yapmak mümkün. Ama asıl alacak devredilince aksi kararlaştırılmamışsa işlemiş faiz alacakları da devredilmiş sayılır.

Son düzenlememiz de nereden kaynaklanıyor? Gerek Medeni Kanundaki hükümlerden gerek Borçlar Kanunundaki özel hükümlerden. Asıl alacağı teminat altına alan teminatlar faiz alacaklarını da bazen kısmen bazen de tümüyle teminat altına alırlar.

3-) Faiz Borcunun Miktarı - Faiz Oranı

Şimdi faiz borcunun miktarı nasıl belirlenecek? Sözleşmede belirlenebilir. Faiz borcunun miktarını sözleşmeyle belirleyebiliriz. Anapara bin liradır. “*Anapara borcuna yolda*

yüzde 10, anapara faizi işletilecektir. Anapara faizinin miktarı %10 üzerinden hesaplanacaktır.” diyebiliriz.

Ama faiz oranını sözleşme ile saptamazsak ne olacak? 88. madde devreye giriyor. Borçlar Kanunu madde 88/f. 1:

“Faiz ödeme borcunda uygulanacak yıllık faiz oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir.”

Bizim 3095 sayılı bir kanunumuz var. Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun. Bu Kanun diyor ki birinci maddesinde

“Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde oniki oranı üzerinden yapılır.”

(Dikkat: Bu derslerin verildiği sırada bu oran yıllık %9 idi. Ancak, bu oran, ders notunun yayınlandığı tarihte %24’e çıkartılmıştır, Bkz. RG. 21.05.2024; S. 32552).

Yani bugün baktığımızda gerçekten de neyle karşı karşıya kalıyoruz? Diyoruz ki bugün anapara faizi kararlaştırılmamışsa anapara faizinin yıllık oranı %24’tür diyoruz.

TBK m. 88 / f. 2’ye de bakalım:

“Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık faiz oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde elli fazlasını aşamaz.”

Şimdi prensip itibarıyla biz ne yapıyoruz? Faizi sözleşmeyle serbestçe kararlaştırabiliriz diyoruz. Ama arkasından kanun koyucu bir sınır çiziyor. Diyor ki, kanunda belirlenen oranın %50’sinden fazlasını kararlaştıramazsınız diyor. Bugün kanundaki oran %24 ise %36’dan fazla ne yapamayız bir faiz oranı kararlaştıramayız.

Dikkat 88. maddenin altına ben öğrenci olsam neyi yazarım? Türk Ticaret Kanununun bazı hükümleri var. Onları yazarım. Türk Ticaret Kanunu’nda şöyle söylüyor kanun koyucu madde 8’de:

“Ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenir. ...”

Demek ki Türk Borçlar Kanun m. 88 sadece adi işlerde uygulama alanı bulacak olan bir hüküm. Ticari işlerde ise faiz oranı serbestçe belirlenir (Türk Ticaret Kanunu m. 8). İçinizden şu itiraz geçebilir. “Hocam bir de Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun var.” Bu Kanun da ne yapıyor? Gerçekten de konuya ilişkin diğer mevzuatla beraber tüketicilerle ilgili borçlarda uygulanabilecek faiz oranları bakımından çeşitli sınırlamalar getiriyor. Zaten Türk Ticaret Kanunu’nun 8. maddesinin 1. fıkrası ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenir derken üçüncü fıkrası da “Tüketicinin korunmasına ilişkin hükümler saklıdır.” diyor.

Peki, dediğim gibi bugün temerrüt faizine girmek istemedim. Bu anlamda söylenmesi gerekenleri söyledim bir tek şeyi eksik bıraktım. Onun da böyle hani tohumunu atarak

ayrılalım. Mürekkep faiz yasağı yani bileşik faiz yasağı var. Onun da yine Türk Ticaret Kanununda bir istisnası var. Ona da gelecek derste değineceğim.

3095 sayılı Kanunda da mürekkep faiz yasağı var. Bizim Borçlar Kanununda tktim dncne ilişik hükümde de mürekkep faiz yasağı var.

Gelecek hafta kaldığımız yerden devam edeceğiz. Sabrınız için tešekr ederim.

www.ilhanhelvacidersleri.com
